

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres ref: Vår ref: 2012/56801-4 Arkivkode: 008 Dato: 28.11.2012

Høringsuttalelse - Forslag til endringer i barneloven mv for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep.

Det vises til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets høringsbrev og høringsnotat av 12. oktober 2012 om forslag til endringer i barneloven mv for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep.

Høringsforslaget er gjennomgått i Bufdir, regionene og underliggende tjenester.

1 Innledning

Målsettingen med forslaget til endringer i barneloven beskrives som « å beskytte barn mot vold og overgrep i nære relasjoner ».

Det er godt dokumentert at barn som blir utsatt for overgrep, vold og/eller blir eksponert for vold utøvet mot nærstående personer (og andre), påføres belastninger og skader som kan ha alvorlige følger for deres utvikling, helse og livskvalitet på kort og lang sikt.

Videre er det godt belagt at mange barn blir utsatt for vold og overgrep uten å få tilstrekkelig beskyttelse, verken i den private eller offentlige sfæren.

Bufdir tiltrer på denne bakgrunnen vurderingen om at det er behov for nye tiltak som kan hindre at barn blir utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner (og generelt).

Bufetat støtter departementets målsetting om å styrke regelverket slik at barn som utsettes for vold og overgrep ivaretas bedre. Det er svært positivt at barnets rettigheter og behov settes i fokus og styrkes.

Endringsforslaget er imidlertid i hovedsak knyttet til de tilfellene hvor barn utsettes for vold/overgrep i «brutte familier». Barn utsettes for vold eller overgrep også i «intakte» familier. Disse barna har et

tilsvarende sterkt behov for beskyttelse og bistand. Det er vesentlig at også denne gruppen barn blir bedre ivaretatt og beskyttet.

Våre merknader til de enkelte forslag i departementets høringsbrev følger nedenfor.

2 Bostedsforelders rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep (samvær)

Departementet foreslår en tilføyelse i barneloven § 43 første ledd som sier at «*Den som barnet bur fast saman med skal nekte samvær dersom det er naudsynt for å hindre at barnet vert utsett for vold eller på anna vis vert handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare*».

Forslaget gjelder etter ordlyden bare bostedsforelders rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep fra samværsforelder. Bufetat mener at det generelt er et stort behov for å beskytte barn mot vold og overgrep fra en forelder, uavhengig av om det er bosteds- eller samværsforelder som utsetter barnet for vold eller overgrep. Det samme må gjelde der det er avtalt delt bosted.

Loven må formuleres slik at plikten og ansvaret gjelder begge foreldre, uavhengig hvem som har bostedsmyndighet.

Barn utsettes ikke sjelden for vold og overgrep av andre i foreldrenes husstand (ny samboer, eldre barn). Retten til å holde barn tilbake må gjelde også for å beskytte barnet mot andre i forelderens hushold.

Bufetat støtter forslaget om en tydelig presisering i loven av foreldrenes rett og plikt til å nekte samvær ved en reell frykt for at barnet utsettes for vold eller overgrep, og slutter seg til departementets drøfting av beviskrav og konklusjon om at prinsippet om sannsynlighetsovervekt ikke må settes så strengt at det fører til fortsatt samvær med vold og overgrep.

Høringsforslaget har fokus på at samvær kan og skal nektes i tilfeller hvor det er fare for at barnet utsettes for *vold og overgrep*. Departementet går i liten grad inn på andre former for alvorlig omsorgssvikt som barnet kan utsettes for under samvær eller opphold hos en forelder.

Det følger av ordlyden i barneloven § 30 og i endringsforslaget til § 43 første ledd at plikten til å beskytte barn og retten til å nekte samvær er mer vidtrekkende enn bare å gjelde vold og overgrep. Høringsnotatet omhandler imidlertid hovedsakelig samværsnekt ved vold og overgrep.

Bufetat ser en fare for at det ensidige fokuset på vold og overgrep utilsiktet kan få den følgen at oppmerksomheten på andre saker hvor barn utsettes for alvorlig omsorgssvikt minsker. Eksempel kan være psykisk syke samværsforeldre, samværsforeldre med rusproblemer, samvær hvor barnet er/har vært vitne til vold osv.

Det er etter Bufetats vurdering behov for en ytterligere presisering av hva som ligger i siste del av forslaget til ny ordlyd i § 43 første ledd tredje punktum. Fokuset bør være på bestemmelsens ordlyd, altså om «*den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare*», heller enn direkte på vold og overgrep.

Begrepene vold og overgrep bør også utdypes. Det bør fremgå at også det å være vitne til vold omfattes av bestemmelsen, samt at handlinger fra andre husstandsmedlemmer omfattes.

Bufetat ser at det kan være betenkkelig å gi bostedsforelder adgang til selv å nekte samvær. Vi ser at det er fare for at bestemmelsen kan misbrukes og at den kan forsterke konflikter og beskyldninger mellom

foreldrene. Bufetat mener likevel at det er viktig å lovfeste gjeldende rett på dette området. Det er imidlertid viktig å fremheve at dette kun gjelder som en form for preventiv nødverge.

Faren for misbruk og sabotasje av samværsretten kan videre forebygges (begrenses) ved å knytte handlingskrav til tilbakeholdelsen, f. eks. krav om at den som holder barnet tilbake pålegges en plikt til å begjære midlertidig avgjørelse i domstolen innen en rimelig frist.

Erfaring viser at det er mange og sammensatte forhold som gjør disse sakene vanskelige. Både foreldre og fagpersoner er ofte usikre på hvordan foreldrene formelt skal og bør forholde seg når en forelder velger å holde et barn tilbake fra å være sammen med den andre forelder, særlig i akuttfasen.

Foreldre har også etter gjeldende rett mulighet og plikt til å holde barnet tilbake fra samvær ved reell fare for vold og overgrep. Klare regler gir trolig større forutsigbarhet og et bedre veilednings- og beslutningsgrunnlag for alle.

Lovforslaget styrker etter vår oppfatning barneperspektivet, og barnet settes i fokus. Dette er i seg selv et tungtveiende hensyn.

Etter Bufetats syn bør en slik beslutning forankres hos en offentlig instans, ikke hos forelderens alene. Bufetat slutter seg til departementets vurdering om at det er viktig at en kodifisering av gjeldende rett kombineres med regler om behandlingsmåten i denne type saker, slik departementet også har foreslått. Domstolen bør raskt inn for å treffe avgjørelse i saker om vold, overgrep og andre typer omsorgssvikt.

3 Plikt for retten til å treffe foreløpig avgjørelse i saker der det er fare for vold og overgrep.

Saker der en forelder holder et barn tilbake på grunn av mistanke om vold eller overgrep, er en alvorlig sak for barnet. Samværsretten står samtidig sterkt, og det skal relativt mye til for å holde et barn tilbake fra den andre forelder.

Bufetat mener at forslaget til endring i § 60, om at retten, dersom en part begjærer det, skal fatte midlertidig avgjørelse før sak er reist, er viktig. Dette innebærer at beslutningen vil ligge hos retten. En slik avgjørelse vil også kunne tas relativt raskt.

Forslag om plikt til å bringe saken inn for domstolen

Bufetat vil i tillegg foreslå at den forelder som holder barnet tilbake fra den andre forelder, får en plikt til begjære midlertidig avgjørelse i domstolen innen en gitt frist, bortsett fra i de saker der den andre forelder samtykker.

Dette vil understreke alvorligheten i saken, og trolig redusere muligheten for at foreldre holder barn tilbake uten god grunn. Samtidig vil vurderingen og beslutningen om rettmessigheten alltid ligge hos domstolen, og ikke hos den ene forelder. Dette vil igjen kunne bidra til å dempe eventuell frykt for å holde et barn tilbake.

Der retten har fattet midlertidig avgjørelse, kan det vanskelig brukes som argument mot forelderens i den eventuelt påfølgende barnefordelingssaken.

Økonomi - kostnader dekket av det offentlige

Mange foreldre har etter vår erfaring ikke økonomi til å bringe en sak inn for retten, noe som igjen kan gå ut over en forelders evne og mulighet til å gi barnet nødvendig beskyttelse. Det skaper et rettssikkerhetsproblem.

I disse sakene er det nødvendig med barnefaglig sakkyndighet. Bufetat støtter departementets forslag til endring i § 61 første ledd nr. 3 om oppnevning av sakkyndig og endring i § 61 andre ledd om at staten skal dekke kostnadene til sakkyndig i disse sakene.

De samme hensynene taler etter Bufetats oppfatning også for at foreldrene i denne type saker bør få oppnevnt advokat dekket av det offentlige, på samme måte som man får dekket utgifter til forsvarer eller bistandsadvokat i straffesaker.

Bufetat vil foreslå at partenes advokatkostnader dekkes av det offentlige i disse alvorlige sakene for å sikre best mulig beskyttelse av barna.

4 Barneverntjenestens rolle ved mistanke om vold og andre overgrep under samvær

Bufetat mener at det er viktig at barnevernets rolle og ansvar tydeliggjøres i denne typen saker, og at barnevernets rolle blir reell. Barneverntjenesten har allerede plikt til å bistå foreldre som har mistanke om at barnet utsettes for vold eller overgrep.

Bufetat mener at det bør være hjemmel i barnevernloven for at barnevernet også kan iverksette tiltak i barnas samværshjem. Foreldre er stadig mer likestilte, også etter samlivsbrudd. Ofte bor barna halve tiden hos hver av foreldrene, enten med delt bosted eller slik at den ene er bostedsforelder og den andre samværsforelder. Det viser betydningen av at det ikke må være tvil om barnevernets ansvar, også for barnas omsorgssituasjon i samværshjem. Av hensyn til barnas beste er det viktig at barnevernet har like muligheter for tiltak i begge foreldres hjem.

Bufetat kan ikke se at det bør åpnes for at barneverntjenesten skal være partshjelper. En slik utvidelse av barnevernets rolle og oppgaver vil neppe bidra til at sakene blir bedre opplyst eller at barnets interesser blir bedre ivaretatt. Innvendingene som fremheves på side 31 og 32 i høringsnotatet tilsier at fordelene (det som oppnås) må oppveie ulempene. Bufetat kan ikke se at det er tilfellet her.

Hensynene som søkes ivaretatt ved en slik utvidelse, ivaretas etter Bufetats mening bedre ved at foreldrene gis bistand og støtte ved at det oppnevnes sakkyndig og advokat på offentliges bekostning.

Bufetat støtter forslaget til nytt fjerde ledd i barnelovens § 50 om at barneverntjenesten uhindret av taushetsplikt skal kunne gi opplysninger til domstolen i barnefordelingssaker og derved bidra til sakens opplysning. Personvern hensynet må i disse sakene vike for hensynet til sakens opplysning for at retten skal ha et best mulig beslutningsgrunnlag.

5 Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak

Bufetat er bekymret for en ordning som gjør det mulig å fremme krav om tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak. Etter Bufetats syn bør barnefordelingssakene, av hensyn til barnets beste, følge saksbehandlingsreglene i barneloven, og ikke være en del av en straffesak.

Bufetat kan vanskelig se at spørsmålene om samværsrett og foreldreansvar vil få den nødvendige faglige og grundige behandling dersom den skal tas med i en straffesak.

Bufetat slutter seg til innvendingene mot dette forslaget som er gjennomgått på side 36 og 37 i høringsnotatet. Det vil også kunne ta lang tid før en straffesak kommer opp for domstolen.

6 Barns deltakelse

Bufetat støtter forslaget til endringer i barnelovens § 31 andre ledd. Det er viktig at barnets perspektiv og erfaringer kommer frem og vektlegges som grunnlag for å treffe riktigst mulige avgjørelser. Dette gjelder også barn under 7 år. Utfordringene ved å høre mindre barn bør ikke hindre at disse blir hørt. Det forutsetter imidlertid at den som hører barnet, har den nødvendige kompetansen slik at det lages gode rammer for høringen.

Bufetat anser det som viktig og nødvendig at barn får nødvendig informasjon om hva saken dreier seg om. Det er en forutsetning for at de skal kunne uttale seg.

Bufetat støtter videre presiseringen i lovforslaget om at barnet skal gis anledning til å uttale seg også om foreldreansvar og samværsrett.

På samme måte er vi enige i forslaget om at barn som har uttalt seg, også skal få informasjon om resultatet av saken og hvordan barnets synspunkter har fått betydning/er vektlagt.

Bufetat mener imidlertid at forslaget til § 31 tredje ledd ikke bør begrenses til dommeres ansvar for informasjon om beslutninger i rettsapparatet. Dette prinsippet bør gjelde generelt i alle saker der barn har uttalt seg.

Etter vårt syn bør barn få informasjon om resultatet av saken. Barn må få vite hvordan deres synspunkter er blitt tatt hensyn til i alle saker der barn blir hørt. Vi mener derfor at § 31 tredje ledd bør ha en generell bestemmelse som gjelder tilbakemelding til barnet i alle slike saker.

Vi foreslår samtidig at § 61 nr. 4 presiserer dommerens ansvar, som foreslått, og med henvisning til en generell regel i § 31 tredje ledd.

7 Evaluering av meklingsordningen

Departementet påpeker i høringsnotatet at det i dag ikke er retningslinjer verken i lovverk eller rundskriv som knytter barnas uttalerett til meklingsrommet, bortsett fra meklers ansvar for å informere foreldrene om plikten til å høre barna og meklers plikt til å ha fokus på barnets beste.

Bufetat har merket seg at departementet anbefaler at det bør arbeides videre med tiltak som i stor grad sikrer barns medvirkning i mekling. Bufetat er enige i det og vil arbeide for at andelen barn som er med til mekling øker.

Kirsten Sandberg har i boken Barnekonvensjonen reist spørsmål ved om det faktum at vi i Norge har en lovpålagt meklingsordning, også innebærer at vi med hjemmel i barnekonvensjonen har en plikt til å sørge for at barnets rett til å bli hørt er ivaretatt i forbindelse med meklingen.

Bufetat foreslår at hovedregelen bør være at barn som har rett til å bli hørt, er med til mekling. Det ville være et viktig signal både til meklere og foreldre om det i barneloven gis tydelige føringer om barns rett til deltakelse i mekling.

8 Opplysnings- og meldeplikt for dommere

Bufetat støtter forslaget om at opplysnings- og meldeplikt til barnevernet også skal gjelde for dommere.

9 Saksbehandlingen i barnelovssaker for domstolene – saker med vold- og overgrepssproblematikk

Bufetat støtter departementets forslag til endring av barnelovens § 61 første ledd.

Det er viktig at denne typen saker får en solid faglig behandling. I saker der vold og overgrep er tema, er det etter Bufetats oppfatning særlig viktig at sakene er grundig utredet. Det samme gjelder saker hvor f. eks. rus og psykiatri er tema.

Bufetat mener at meklingsbaserte forlik i disse sakene som hovedregel bør unngås. Forhandlingssituasjonen er ofte ikke reell på grunn av trusler eller frykt for trusler fra den andre parten. Slike saker innebærer en risiko for barna, både faktisk og i et rettssikkerhetsperspektiv.

Bufetat mener at utgifter til advokat bør dekkes også i disse alvorlige sakene. Det innebærer en fare for rettssikkerheten til barna når deres foreldre av økonomiske grunner ikke makter å beskytte dem. Se også våre argumenter under punkt 3.

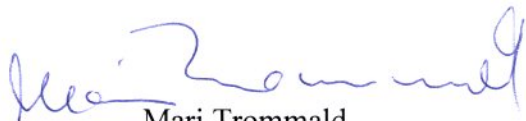
Bufetat støtter videre forslaget til endring i § 61 første ledd nr. 5 om at dommeren som hovedregel skal oppnevne representant for barnet i disse sakene. Barn har ikke selv partsrettigheter i barnelovssaker. I disse svært alvorlige sakene er det viktig å sikre at barnets behov og interesser kommer fram og blir ivaretatt.

Det vises for øvrig til vårt forslag ovenfor om at § 61 nr. 4 gis slik ordlyd som foreslått i høringsnotat. Videre bør § 31 være en generell regel om tilbakemelding i alle saker der barnet har uttalt seg.

10 Avsluttende kommentarer

I forbindelse med arbeidet med høringen, har vi oppdaget noen nynorskfeil i utkastet til ny lovtekst. Teksten bør gjennomgås.

Med hilsen

Mari Trommald
Direktør

Wenche Mobråten
Avdelingsdirektør